

«ПІДТРИМУЄМО УКРАЇНУ!»

Українська академічна міжнародна мережа та Німецько-українське академічне товариство

Віра Троян
докторка біол. наук,
почесна Голова громадської
організації
«Жінки в науці»,
м. Київ

Під таким гаслом з перших днів війни розгорнула нові напрями своєї діяльності українська наукова діаспора Німеччини, яка ще 2016 року заснувала Українську академічну міжнародну мережу (*The UKRAINE Network*) та Німецько-українське академічне товариство. Головним завданням роботи цих структур було оголошено сприяння двосторонньому та міжнародному академічному співробітництву з Україною. У наступні два роки за ініціативи представників української наукової діаспори Німеччини відбулися різноманітні наукові семінари, літні школи, симпозиуми, двоетапний Німецько-український форум молодих учених, поїздки українських студентів до німецьких освітніх закладів та інші заходи, детально описані в наших попередніх публікаціях [1, 2]. Товариство стало одним із співорганізаторів першого Форуму української наукової діаспори, присвяченого столітньому ювілею Національної академії наук України, а після Форуму його учасники *Оксана Зойменіхт*, *Ольга Гаращук* та *Олексій Ладохін* узагальнили думки вчених щодо шляхів реформування та розвитку науки в Україні в статті «Біла книга: ідеї та рекомендації, як рухатися вперед українській науці? Погляд української наукової діаспори» [3].

За минулий час Мережа та Товариство значно розширилися. Натепер Мережа має групу в LinkedIn (<https://www.linkedin.com/groups/8473594>), що об'єднує 874 членів із понад 20 країн, зокрема з України, Німеччини, Франції, США, Великобританії, Австралії, Італії, Ізраїлю, Канади, Чеської республіки, Данії, Бельгії, Білорусі, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Швейцарії. У 2019 році на заході, організованому українською молоддю в Швеції, було відкрито скандинавську гілку Мережі під назвою «Українські дослідники в країнах Північної Європи», яка нараховує 56 членів.

Академічне Товариство об'єднує 96 вчених, з них 74 працюють в Німеччині, 22 – в інших країнах: Угорщині, Італії, Австрії, Швеції, Швейцарії, США та Україні. Серед них 27 професорів та 7 керівників наукових (дослідницьких) груп. За фахом 34 члени презентують соціологічні та гуманітарні науки, 33 – точні та природничі, а 29 – науки про життя та медицину. У Товаристві працюють такі тематичні групи: комунікація та зв'язки з громадськістю (веб-сайт, Інформаційний вісник, зв'язок із партнерськими організаціями та ін.); технічна підтримка; фінанси та спонсорство; лабораторне обладнання; наставництво; організація щорічного конкурсу докторських (PhD) дисертацій; просвітницька робота; рецензування (грантів, статей); організація літніх шкіл тощо.

Докладну інформацію про всі напрями роботи Мережі та Товариства можна знайти на сайті <http://ukrainet.eu> та в 34-х номерах Інформаційного вісника, число його підписників складає понад 300 осіб. Мета цієї статті – дати короткий огляд заходів, що відбулися з часу попередніх публікацій, та висвітлити діяльність цих об'єднань учених у зв'язку з російським вторгненням в Україну.

Одним із важливих перерахованих вище напрямів роботи Німецько-українського академічного товариства є проведення щорічного конкурсу докторських (PhD) дисертацій, розпочатого ще 2016 року за підтримки Посольства України в Німеччині. До участі в конкурсі запрошуються аспіранти з України, що виконують дослідження в закордонних університетах, а також іноземні дослідники, задіяні в проектах співробітництва з українськими вченими чи тематика дисертаційних робіт яких пов'язана з Україною. За минулий період конкурс не відбувся лише 2020 р., що зумовлено пандемією коронавірусу. Постійну підтримку проведенню конкурсу шляхом нагородження переможців грошовими преміями надає біотехнологічна компанія Nomad Bioscience GmbH, заснована академіком Національної академії наук України та Німецької національної академії наук Леопольдина проф. **Юрієм Глебою**. В деякі роки до підтримки цього та більшості наведених нижче проектів Товариства долучалися Німецька служба академічних обмінів (DAAD), Федеральне міністерство освіти й науки Німеччини, інші наукові фонди й організації та Посольство України в Німеччині.

Загалом за шість років участь у конкурсі взяло понад 80 апікантів з Австрії, Великобританії, Канади, Німеччини, Польщі, Португалії, Угорщини та України. За рішеннями журі у фінал вийшло 35, а після презентації робіт переможцями визнано 16 науковців. Тематика їхніх праць надзвичайно різноманітна і стосується сучасних напрямів таких галузей, як медицина, біологія, екологія, фізика, математика, матеріалознавство, економіка, історія, літературо- та мовознавство, міжнародні відносини, мистецтвознавство, інформаційні технології, юриспунденція, політичні науки.

Результати конкурсів оголошують на річних зборах Товариства, які відбуваються в різних містах Німеччини. Так, упродовж перших трьох років (2016–2018 рр.) збори відбулися по чергово в Берліні, Аугсбурзі та Дрездені. Надалі організатори поєднали їх з проведенням Днів України в окремих землях – Баден-Вюрттемберзі (Тюбінген,

2019 р), Берліні та Брандербурзі (Берлін, 2021 р), Нижній Саксонії (Ганновер, 2022 р), під час яких проходили науково-мережеві конференції з демонстрацією численних прикладів німецько-української співпраці у сфері вищої освіти, досліджень, інновацій, а також з обговоренням ідей та можливостей розвитку довготривалого партнерства в цих регіонах.

Під час зборів відбувалися й інші цікаві заходи. Зокрема, для учасників конкурсу 2016 р. проф. Юрій Глеба прочитав лекцію «Рослини – фабрики молекул», а запрошені молоді дослідники з України доповіли свої наукові праці. У 2017 р. проф. **Олег Гаврилишин** з Канади виступив з лекцією і презентацією книги «Політична економіка незалежної України: пізні старты, фальстарты та останній шанс?», конкурсанти також отримали в подарунок книгу українського фізика проф. **Василя Шендеровського** «Нехай не згасне світ науки!» з підписом автора. 2018 року фіналістам конкурсу було запропоновано взяти участь у семінарі з написання резюме та заявок на гранти. На науково-мережеві конференції 2019 р. окрім демонстрації проектів співробітництва між закладами вищої освіти землі Баден-Вюрттенберг та України відбулася презентація оригіналу книги XV ст., що містить текст, написаний українцем **Юрієм Дрогобицем** (справжнє прізвище **Юрій Котермак**, народився 1450 р. в м. Дрогобичі). Він був філософом, астрономом, письменником, лікарем, ректором Болонського університету в Італії, професором Краківської академії, а також визнаний першим видавцем друкованого слов'янського тексту. З розповіддю про вченого виступив д-р **С. Герман** (*S. Herrmann*), керівник відділу історичних колекцій землі Вюрттемберг в бібліотеці м. Штутгарт, де зберігається один із оригінальних примірників цього видання.

Річна мережева конференція 2021 року проходила під гаслом «Сприяння німецько-українській академічній співпраці та спільній розбудові сильної Європи» й була присвячена 30-й річниці Незалежності України та 70-й річниці заснування Інституту Східноєвропейських студій Берлінського вільного університету. З лекцією «Брама Європи: місце України в європейській історії» виступив (онлайн) проф. **Сергій Плохій** (США). Він також підписав і передав переможцям конкурсу книгу «Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до Незалежності». Учасники конференції обговорили широкий спектр українознавчих досліджень у регіоні. Грантодавці надали інформацію про можливості фінансування німецько-українських і міжнародних проектів у сфері вищої освіти та наукових досліджень.

З доповіддю «Можливості фінансування для підтримки німецько-української співпраці у сфері науки, досліджень та вищої освіти» виступила докторка **Оксана Зойменіхт**. Також учасники мали змогу більше дізнатися про Україну завдяки двом виставкам, презентованим під час заходу. Виставка «50 винаходів, подарованих Україною світові» висвітлювала видатні відкриття та винаходи від WhatsApp до теорії Великого вибуху, які зробили народжені в Україні дослідники та інженери. Інша виставка під назвою «Наука – це вона» була присвячена внеску в світову науку українських жінок-учених.

У 2022 р. для учасників річних зборів проф. **Андрій Лужецький** (університет м. Саарланд) прочитав лекцію про глобальну проблему резистентності до антибіотиків.

Мережева конференція відбувалася під гаслом «Розвиток німецько-української академічної співпраці: об'єднана наука – об'єднана Європа». Певний підсумок етапів розвитку співробітництва у регіональному вимірі було зроблено у доповіді **Наталії Бутч** «Академічна співпраця між закладами вищої освіти Нижньої Саксонії та України: від обміну студентами до спільних проєктів». На конференції було презентовано низку поточних німецько-українських проєктів академічної й дослідницької співпраці та наголошено на важливості підтримки України в сучасних умовах шляхом розвитку взаємної співпраці, обміну інформацією, трансферу знань і культури. Постерна сесія та культурна програма відбувалися за участі науковців, яких російська війна змусила виїхати з України.

Наведений огляд свідчить про широку тематику заходів, які супроводжують щорічний конкурс дисертаційних робіт, задуманий і здійснюваний українськими вченими, що працюють в Німеччині. Очевидно, що такі заходи сприяють розширенню контактів молодого покоління наших науковців, згуртуванню навколо українських проблем, популяризації їхніх досягнень на міжнародному рівні, налагодженню професійних зв'язків та міжнародної академічної співпраці. У час військової агресії вони є свідченням підтримки нашої країни.

Інший активний напрям діяльності Товариства – це участь у роботі, організації чи співорганізації лекцій, конференцій, семінарів, симпозіумів та літніх шкіл. Ось короткий перелік окремих заходів, здійснених до початку нападу росії на Україну:

- серія лекцій під назвою «Наука з перших уст» (Science First Hand) започаткована також 2016 р. Їх організує регіональна група Товариства землі Берлін–Бранденбург. Постійним модератором виступає докторка **Олеся Лазаренко**. Від 2018 р. відбулося 25 лекцій, присвячених культурі, історії, літературі, екології, археології, кримській топоніміці України, українським інституціям Німеччини, а також популяризації наукового доробку українських учених. Автори – дослідники, що працюють в Україні чи Німеччині, та іноземні науковці, які досліджують українську тематику. Ось декілька назв лекцій: «Слідами сталкера: зона як місце колективної пам'яті (S.T.A.L.K.E.R. Тінь Чорнобиля)», д-р **А. Краточвіль** (*A. Kratochvil*); «Люди на честі. Павло Скоропадський у перші роки еміграції», **В. Думінська** (*V. Duminska*); «Леся Українка та український модернізм» **А. Ау** (*A. Au*); «Між ідеалами та принципами: політичні аспекти діяльності митрополита Андрея Шептицького», д-р **О. Турій**; «Розквіт і занепад харківської фізичної школи в роки сталінського терору», **О. Фея** (*O. Feia*); «Єдиний український університет у вільному світі: Український вільний університет у Мюнхені в роках 1945–1991», д-р **К. Кобченко**; «Нейроглія: підтримувальні клітини, що захищають мозок», проф. **О. Верхратський**;

- серія конференцій мережі випускників Україна–Німеччина спільно з українськими та німецькими університетами в містах Києві, Львові, Одесі та Харкові, 2018 р.;

- участь у роботі Українського тижня «Розширення прав і можливостей жінок» у Віденському відділенні ООН, 2018 р.;

- семінар для молодих учених під назвою «Чесна гра та рівні шанси: добросесність і етичні стандарти у вищих навчальних закладах Німеччини, Грузії, Молдови та України» спільно з університетом м. Дуйсбург-Ессен. Завдан-

ням учасників була розробка рекомендацій щодо подолання корупції і створення рівних конкурентних умов на всіх етапах вищої освіти. Організатори – д-ри **Вікторія Соколова**, **Оксана Гус**, **Олександра Криштанович** та проф. **Матіас Еппле** (*Matthias Epple*), Брюссель – Ессен, 2018 р.

- участь проф. **Ольги Гаращук** в дискусії «Бачення й перспективи співпраці в науці та розвитку технологій» на церемонії святкування 25-річчя німецько-української науково-технологічної співпраці, Київ, 2019 р.;

- міжнародний симпозіум «На берегах Бугу: підсумки німецько-українського дослідницького проєкту «Ольвія Понтійська» у контексті міжнародної чорноморської археології». Від 2014 р. проєктом керує проф. **Йохен Форнасєр** (*Jochen Fornasier*), Інститут археологічних наук університету ім. Гьоте м. Франкфурт-на-Майні, співвиконавець з української сторони – докторка **Алла Буйських**, Інститут археології НАН України. Франкфурт-на-Майні, 2019 р.

- семінар «Обмін досвідом інтернаціоналізації вищих навчальних закладів у Німеччині та Україні». Доповідачка – докторка **Ірина Шалагінова**, очільниця Офісу міжнародних відносин університету Кобленц–Ландау, м. Кобленц, Німеччина, 2019 р.;

- літні школи «Перспективи біомедицини з фокусом на імунотерапію раку» в Івано-Франківську та Одесі. Організатори – проф. **Віктор Уманський** та докторка **Тетяна Євса**, 2019 р.;

- літня школа «Інтегративні підходи в системній фізіології» в співпраці з проєктом «Навчання медичним навичкам». Організатор – проф. **Ольга Гаращук**, Львів, 2019 р.;

- дистанційні конференції «Управління вищою освітою – вибрані теми» та «Навчальний курс «Управління інтернаціоналізацією та німецько-українське академічне співробітництво (MoI Ukraine)», участь докторки **Оксани Зойменіхт** з доповідями: «Можливості фінансування для проєктів українсько-німецької співпраці» та «Можливості фінансування для підтримки академічної мобільності дослідників, які розпочинають кар'єру», 2020 р.;

- дистанційний семінар «Долаючи бар'єри – до ефективного обміну між Україною та Німеччиною». Організатори: проф. **Матіас Еппле** (*Matthias Epple*), докторка **Вікторія Соколова**, університет м. Дуйсбург-Ессен, та **Костянтин Кириченко**, Сумський державний університет. З доповіддю «Можливості фінансування для українсько-німецької співпраці» виступила докторка **Оксана Зойменіхт**, 2021 р.;

За останні роки Товариством розгорнуто два нових напрями діяльності. Перший із них пов'язаний з тим, що в сучасних умовах для успішності вищої освіти та дослідницької сфери важливе значення має кваліфікація управлінського персоналу в університетах та наукових закладах. Тому набувають популярності програми та проєкти з розвитку адміністративного потенціалу відповідних установ, до яких Товариство долучилося у співпраці з німецькими університетами. Зокрема, це партнерство в таких фінансованих DAAD проєктах:

- «Управління інтернаціоналізацією та німецько-українське академічне співробітництво 2020–2021 рр.» під керівництвом університету імені Лейбніца м. Ганновер (2021–2023) у рамках програми «Підтримка інтернаціоналізації українських вищих навчальних закладів». Метою цього 18-місячного заходу є підготовка персоналу українських університетів – чи то співробітників міжнародного

офісу, чи то менеджерів вищої освіти, відповідальних за координацію міжнародної діяльності. Учасникам надають знання про аспекти, концепції та стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в різних країнах, вони мають можливість порівняти німецьку та українську системи, а також структуру університетів, що сприятиме подальшій інтеграції українських закладів вищої освіти в європейський освітній ландшафт. У проєкті взяло участь 18 українських університетів.

- «Мультиплікаційні тренінги для адміністраторів вищої освіти в Україні» під керівництвом Університету прикладних наук м. Мюнстера. Оголошено громадською організацією «Професійна мережа дослідників та менеджерів вищої освіти в Україні» (2021–2023 рр). Це програма професійного розвитку та навчання для українських адміністраторів в галузі інтернаціоналізації закладів вищої освіти та наукового менеджменту.

Інший новий напрям роботи Товариства – підтримка проєктів та ініціатив своїх членів за допомогою надання міні-грантів як самостійно, так і в партнерстві з іншими організаціями. На сьогодні виконано шість таких проєктів:

- організація виставки «50 винаходів, які Україна подарувала світові», спільно з Посольством України в Німеччині, 2018 р.;

- підтримка створення Українського клубу молодих імунологів та його інтернет-сайту, ініціатор – проф. **Ростислав Білий**, 2020 р.;

- серія інтерв'ю під гаслом «Освіта навиворіт: Німеччина – Україна». Проєкт ініційовано **Наталією Бутич** і Спілкою українських студентів в Німеччині з метою популяризації досягнень науковців та студентів українського походження, які працюють або навчаються в німецьких закладах, 2020 – 2021 рр;

- створення карти «Українські місця в Берліні». Проєкт містить інформацію з XIX ст. по сьогодні. Виконавиці – дослідниця **Олександра Бінерт** та докторка **Олеся Лазаренко**, 2021 р.;

- український академічний акселератор 2021 з фокусом на журналістів та ЗМІ, організатори – аспіранти **Костянтин Янченко** та **Альона Шестопалова**;

- фінансова підтримка Телеграм-каналу @InfoScienceBot на урядовому порталі Кабінету Міністрів України в 2023 р.

З перших днів повномасштабного вторгнення росії на територію України члени Товариства розгорнули широку просвітницьку діяльність. У своїх статтях, лекціях, блогах, радіо- та телеінтерв'ю, виступах у дискусіях, на мітингах, вебінарах та конференціях вони роз'яснюють історичні передумови російської агресії, її загарбницький, геноцидний характер. Багато з них займаються волонтерством та збирають кошти на допомогу українській армії. Зокрема, проф. Юрій Глеба передав Збройним силам України 100 000 євро. У Мережі створено рубрики «SupportUkraine», «Jobs4Ukraine» та робочу групу «StandWithUkraine», де публікується інформація для студентів і науковців України про пропозиції підтримки, звернення, заяви, тексти відкритих листів із протестами проти військової агресії, в яких активну участь беруть вчені діаспори.

Важливе значення в цей період мало наведення в Мережі інформації про підтримку українських студентів і дослідників міжнародною науковою спільнотою. Це, зокрема, повідомлення про те, що в перший же день агресії

представники мережі «Czехррats in Science» запропонували допомогу у пошуку роботи та навчання в Чехії, а фольклористка з Ризького університету в Латвії **С. Рейнсоне** започаткувала ініціативу під назвою «ScienceForUkraine», щоб відобразити пропозиції роботи та житла для переміщених осіб. Український політолог **А. Шеховцов**, який працює у Віденському університеті, запустив петицію із закликом до університетів надавати перевагу українським абітурієнтам. Фонд Олександра фон Гумбольдта оголосив про додаткову підтримку українських науковців через ініціативу Філіпа Шварца для дослідників із груп ризику, продовживши термін подачі заявок на два тижні. Асоціація університетів Німеччини та Альянс наукових організацій, до якого входять усі основні дослідницькі заклади країни, рішуче засудили напад росії, висловили солідарність з Україною та закликали до заморожування наукової й ділової співпраці з країною-агресоркою. Федеральний уряд припинив наукову співпрацю з росією.

Ще 19 лютого 2022 р. в газеті Schwäbischies Tagblatt вийшла публікація інтерв'ю президентки Товариства, професорки університету ім. Карла Ебергарда м. Тюбінген **Ольги Гарашиук** «Нейрофізіологиня з Тюбінгена наполегливо закликає протистояти Путіну». 28 лютого вона виступила на мітингу у м. Тюбінгені під гаслом «Проти війни, за допомогу біженцям». А 8 березня у газеті Reutlinger General-Anzeiger було опубліковано наступну статтю вченої під назвою «Одних закликів недостатньо».

У перший день березня в інтернеті опубліковано повідомлення співзасновниці Мережі та Товариства, менеджерки з міжнародних зв'язків Центру молекулярної медицини Макса Дельбрюка Асоціації Гельмгольца (Берлін), докторки **Оксани Зойменіхт** під назвою «Як наукове співтовариство може підтримати Україну». У ньому авторка інформувала про руйнування українських науково-освітніх закладів від ракетних обстрілів і наголосила на важливості демонстрації солідарності з Україною та підтримки з боку міжнародної академічної спільноти як студентів і науковців, що змушені емігрувати, так і тих, хто залишився в країні. Версія цього повідомлення опублікована 4 березня в журналі Research Europe. Ця ж проблема у ракурсі наслідків війни в Україні загалом та впливу на університетську освітню систему зокрема була темою її обговорення з президентом DAAD проф. **Джойбрато Мукерджи** (Joybrato Mukherjee) та керівником офісу зв'язків Вільного університету (Берлін) у Москві **Тобіасом Штудеманном** (Tobias Stüdemann) у передачі по німецькому радіо, а також виступу в науковому подкасті Берлінського центру глобальної взаємодії 5 березня 2022 р.

По радіо в м. Ессен 4 березня прозвучала радіопередача «Атака на Україну: так реагують українці в Ессені», включно з інтерв'ю членів Товариства д-рів наук **Катерини Лози**, **Олега Примака** та **Вікторії Соколової**. А на спеціально створеному сайті університету м. Вільдау під назвою «Солідарність з Україною» інформація про війну доповнена інтерв'ю з українськими науковцями – проф. **Аліною Нечипоренко** та д-рами **Анною** й **Сергієм Гребіниками**. Професорка **Галина Щербата**, яка працює в Медичній школі м. Ганновер, статті про війну опублікувала в професійних журналах. У одній із них під назвою «Ви зобов'язані зробити більше» вчена розповіла про допомогу людям в Україні, а до іншої – під назвою «Російське

вторгнення в Україну: гуманітарна трагедія і трагедія для науки» – було долучено підписи молодих дослідників.

Велику роз'яснювальну роботу, спрямовану на розвінчування міфів «руського міра», проводить член Товариства, професор історії України в Європейському університеті Віадрина (Франкфурт-на-Одері) **Андрій Портнов**. Ось назви лише деяких публікацій та виступів у перші два місяці після нападу росії: «Культурне розмаїття – найважливіша основа стійкості України. Особливо тепер, під час складного випробування»; «За повну історіографічну легітимність України» (у співавторстві з **Тетяною Поповою**); «Європейський Союз без України нежиттєздатний»; «Історія сучасної української державності»; «Війна проти України: історичний перелом»; «Політика та культура: війна як пробудження від стереотипів? Класифікація взаємовідносин між Україною, росією та Європою». У наступні місяці автор опублікував праці «Україна між Заходом і різними Сходами», «На Сході нічого нового? Що Захід не помітив – чи проігнорував», виступив у дискусіях «Українська культурна спадщина й вторгнення росії» та «Війна і мир. Минуле й майбутнє України» (разом з **Катериною Міщенко** й **Мартіном Шульце-Весселем** (*Martin Schulze-Wessel*)), а також записав низку відео про стан українознавчих студій в Німеччині загалом та під час війни.

З метою допомоги українським ученим-біженцям і ширшого ознайомлення міжнародної спільноти з історією, культурою України та загарбницьким характером війни Товариство доповнює заходи численними інформаційними вебінарами, семінарами, конференціями тощо.

Ось перелік заходів, до організації чи участі в роботі яких долучалися вчені Товариства:

- вебінар «Війна 2022 та підтримка українських науковців», організований в рамках програми «Наукові зустрічі». Участь взяв д-р **Кирило Сніжко**, 3.04.22 р.;

- дистанційні конференції для науковців, що постраждали від війни в Україні, на яких з доповідями «Ми з Україною (StandWith//: як ми можемо найкраще підтримати Україну зараз і закласти основу для її відновлення після війни) та «Підтримуємо Україну: це марафон, а не спринт» виступила докторка **Оксана Зойменіхт** (відповідно 22.04 та 9.09.22 р.);

- дистанційний семінар для України «Німецька наукова система – огляд і перша орієнтація» за участю **Оксани Зойменіхт** та **Наталії Соколовської**, керівниці проекту в Інституті Олександра фон Гумбольдта, 18.05.22 р.;

- експериментальні курси й ознайомчі екскурсії дослідницькими лабораторіями в Берлін-Бухському кампусі Центру молекулярної медицини Макса Дельбрюка Асоціації Гельмгольца для старшокласників з України. Учні дізналися про технологічну платформу для фенотипування тварин, виділяли ДНК із фруктів, слини та бактерій, відвідали робочі групи «Якірні білки та сигнальна трансдукція» д-ра **Енно Клузмана** (*Enno Klusmann*) та проф. **Томаса Вілноу** (*Thomas Willnow*), яка, серед іншого, досліджує причини та способи лікування хвороби Альцгеймера. Берлін, 20.04.22 р.;

- дистанційна дискусійна платформа «Час для досліджень. Ми об'єднуємо науку та бізнес». Запрошеним доповідачем виступила проф. **Ольга Гаращук**, 19-20.05.22 р.;

- дистанційний захід «Ми з Україною: роль академічної спільноти у воєнний час». Організовано Фондом «Полоній», Мережею UKRAINET, та Польською молодіжною академією (AMU PAN). Відеозапис докторки **Анни Гребіник**, 31.05.22 р.;

- IT-школа в Технічному університеті прикладних наук м. Вільдау для українських студентів, які перервали навчання через війну. Організатори – професори **Маркуса Фроме** (*Marcus Frohme*) та **Аліна Нечипоренко**. Мета захо-

«Розв'язання злочинної агресивної війни росії проти України показало, що знання Східної Європи були значно маргіналізовані в Німеччині та інших країнах Західної Європи...».

Президентка Німецько-Українського академічного товариства

проф. **Ольга Гаращук** виступає на Третій Польсько – Німецькій зустрічі в Берліні, 30 жовтня 2022 р.

ду – запропонувати бакалаврські та магістерські програми у сферах ІТ/Комп’ютерні науки. Заплановані основні модулі українською та англійською мовами: «Розробка веб-додатків» і «Застосування машинного навчання та штучного інтелекту»; 9.05 – 19.08.22 р.

- проведення Дня вишиванки в Технічному університеті прикладних наук м. Вільдау; 19.05.22 р.;

- XVII Міжнародна літня школа «Молекулярна біологія, біотехнологія та біомедицина» в м. Одесі. Дистанційно участь взяли проф. **Віктор Уманський** та докторки **Оксана Зойменіхт** і **Тетяна Євса**; 27.06 – 8.07.22 р.;

- відео-конференція альянсу Берлінських університетів «Берлін для України: знайомство та навчання» (Berlin4Ukraine: Meet & Learn), Мережевий захід для українських дослідників, які переїхали до Берліна через російську агресію. Мета – передати базові знання про структури та ключових гравців німецької наукової системи, пояснити пропозиції підтримки для дослідників-біженців, а також систему фінансування німецької науки загалом. Лекцію «Вступ до німецької наукової системи» виголосила докторка **Оксана Зойменіхт**. Відбулося дві панельні дискусії, на першій з яких доповіді зробили 8 українських учених, а в другій під назвою «Підтримка України та розвиток наукової співпраці – перспективи середньо- та довгострокових стратегій» участь взяли німецькі вчені та проф. **Леонід Яценко**, колишній голова Національного фонду досліджень України; 30.06.22 р.;

- виступ д-рки **Оксани Зойменіхт** з презентацією «Наука в Україні» на науковому саміті «Стіни, що падають» у Берліні, 8.11.22 р. та участь у панельній дискусії «Наукова дипломатія і реальна політика: війна в Україні» на міжнародній конференції, організованій Європейською асоціацією розвитку науки і технологій (EuroScience) спільно з чеськими установами. Прага, 13.12.22 р.;

- серія дистанційних вебінарів для українських науковців на тему «Міжнародний науковий ландшафт, орієнтування та корисні поради» за участі членів Мережі та Товариства з Фінляндії, Швеції, Австрії, Швейцарії, Ні-

дерландів. Виступили вчені, що працюють в цих країнах: лауреати грантів Європейської дослідницької ради – професори **А. Кузик**, **Т. Мілоєвіч**, **М. Ярема**, **М. Коваленко** та д-ри **М. Сербин** і **А. Тихонов**, а також докторки **Т. Кучеренко**, **О. Кудіна** та докторант **Є. Радченко**; червень і вересень 2022 р.;

- міжнародний контактний дистанційний вебінар «Підтримка вищої освіти в Україні», організований Національним офісом Еразмус+ в Україні спільно з МОН України та іншими установами, 7.07.22 р.;

- форум Valfair Bridge «Український стиль і цінності». Мета – сприяння ширшому пізнанню України та взаємній співпраці в усіх сферах громадянського суспільства. Берлін, 13.09.22 р.;

- 32-а конференція Європейської Асоціації з міжнародної освіти (EAIE) «Майбутнє в повному кольорі». У програмі окрім трьох актуальних тем міжнародної вищої освіти, таких, як віртуальний обмін, Європейська університетська ініціатива, наслідки війни в Україні розглянуто і спеціалізовані проблеми – від оцінки цифрових дипломів до деколонізації навчальної програми. Участь взяла **Наталія Бутич**, Барселона, 13-16.09.2022 р.;

- дистанційний семінар «Управління наукою в переміщених університетах» Віртуальної академії управління наукою. Спільна ініціатива Мережі наукового менеджменту Німеччини та Професійної мережі менеджерів освіти і науки України. Модерувала **Наталія Бутич**, 12.10.22 р.;

- інформаційні вебінари «Доктор філософії (PhD) в Україні» та «Доктор філософії (PhD) в Німеччині» за участі українських аспірантів, які працюють у Німеччині: **Аліни Фролової**, **Олександри Кальницької**, **Анастасії Шолох** та **Олександри Аусти**. Модерувала д-рка **Олеся Лазаренко**, 25. 10. 2022.;

- серія виступів проф. **Ольги Гарашук**: 1) на заході «Науковий внесок і панельна дискусія щодо поточних криз (зміна клімату, пандемія коронавірусу, війна в Україні) та їхнього впливу на науку й дослідження» в рамках Третьої польсько-німецької наукової зустрічі «Дослідження під

Презентація Української академічної міжнародної мережі на конференції в Ганновері, 2022 р.

тиском – як дослідницькі установи та фінансові організації реагують на кризи. Обговорення можливостей підтримки України», Берлін, 27-28.10.22 р.; 2) лекція «Україна: сліпа пляма на ментальній карті Європи?» в серії Президентських лекцій під назвою «Наша війна? Майбутнє України та перебудова світу» в університеті імені Юстуса Лібіга м. Гіссен, 14.11.22 р.; 3) в ініційованій Берлінсько-Бранденбурзькою Академією наук панельній дискусії щодо проекту створення «Молодіжної мережі» для підтримки переміщених українських дослідників та сприяння обміну досвідом з питань Східної Європи. Берлін, 19.12.22 р.;

- дистанційний семінар «Про німецьку наукову систему та Науковий волонтерат» спільно з громадською організацією IWEK e.V (ініціатива з обміну знаннями, розширення прав і можливостей та культури) за участі проф. **Ольги Гарашук**, д-рів **Дениса Макарова**, **Стефанії Пташник**, **Анни Гребіник**, **Наталії Яджак**, а також **Данила Поліуєва-Шмідта** та **Євгенія Сурняєва**. Цільова група учасників: тимчасово переміщені особи, які бажають продовжити свою наукову кар'єру в Німеччині та допомогти Україні в розвитку громадянського суспільства, 22.12.2022 р.;

- українознавчий дистанційний колоквиум на YouTube. Організатор – проф. **Андрій Портнов**, Європейський університет Віадрина, Франкфурт-на-Одері; доступні відео.

- підтримка придбання обладнання, хімікатів та інших витратних матеріалів для науково-дослідних робіт, спрямованих на створення ефективної лінії та оптимізацію вибору сировини для виробництва гемостатичних порошків в Україні. За участі проф. **Ростислава Білого** та **Галини Білої**, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького;

- проєкт VRscan3D за програмою DAAD «Підтримка інтернаціоналізації українських закладів вищої освіти – формуємо цифрове майбутнє разом: німецько-українська співпраця закладів вищої освіти (2019-2021, 2021-2023)». Партнери: Яде-університет м. Ольденбург, університет м. Бамберг, Київський національний університет будівництва й архітектури та Дніпровський технологічний університет за участі проф. **Томаса Люмана** (Thomas Luhmann). Мета проєкта – розробка інноваційних навчальних інструментів для конкретних геодезичних вимірів. Головне завдання: розробити віртуальний 3D-лазерний сканер для навчання за відсутності справжнього (дорогого) інструмента.

У середині 2022 р. спілка DAAD ініціювала та фінансово підтримала програму «Україна цифрова: забезпечення академічної успішності під час кризи (2022)». Члени Товариства стали співвиконавцями декількох спільних з українськими університетами проєктів за цією програмою під такими назвами:

- «Сприяння цифровій освіті в університетах Харкова, Сум та Вінниці». Мета – розроблення кількох віртуальних курсів з природничих і соціальних наук українською мовою. Партнери: університет м. Дуйсбург-Ессен, Харківський національний університет імені Василя Каразіна, Сумський державний університет та Донецький національний університет імені Василя Стуса. Організатори проєкта DAAD проф. **Матіас Еппле** (Matthias Epple) та **Хайке Ролл** (Heike Roll);

- «ІТ-міст Вільдау-Харків» між Харківським національним університетом радіоелектроніки та Технічним університетом прикладних наук м. Вільдау за участі про-

фесорів **Маркуса Фрома** (Marcus Frohme) і **Аліни Нечипоренко** та д-ра **Сергія Гребіника**;

- «Цифровізація навчального процесу в Одеському Національному університеті імені І.І. Мечникова як засіб забезпечення академічної успішності в умовах кризи в Україні». Партнер – Медична школа м. Ганновера, за участі д-ра **Тетяни Євси**;

- ННН-DITO – «Цифрова та міжнародна співпраця у складний час». Партнери: Університет прикладних наук м. Хайльбронн, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет радіоелектроніки та Державний біотехнологічний університет, за участю проф. **Анни Гайдук** та **Марії Левченко**;

- ННН-DITO «Відкриті освітні ресурси разом з Україною». Партнери: університет імені Лейбніца м. Ганновер, Німецька національна бібліотека науки і техніки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Український державний університет науки та технологій, Харківський національний університет радіоелектроніки;

- «Інтегрований курс «Науки про життя» для студентів в Україні». Партнери: університет імені Карла Ебергарда м. Тюбінген, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Харківський національний університет імені Василя Каразіна та Дніпровський національний університет імені Олеса Гончара. Ініціювала проєкт проф. **Ольга Гарашук**.

З урахуванням затяжного характеру війни особливо важливого значення набувають проєкти підтримки вчених України міжнародними організаціями та співпраці з освітніми й науковими закладами в Україні. Одним із прикладів такого підходу є останній з перелічених проєктів, особливістю якого було також з'ясування шляхом опитування думки українських студентів щодо такої співпраці. Далі детальніше.

Ідея проєкту полягала в підтримці навчання студентів-біологів в Україні шляхом організації двох інтенсивних дистанційних курсів за темами «Науки про життя» та «Біоінформатика». З них перший заплановано як інтегрований, що охоплював 4 основні біологічні дисципліни – біохімію, фізіологію, молекулярну біологію, біофізику і 2 методичних спецкурси – основи мікроскопії та інструментальні методи. Таким поєднанням вбачалося сформувати у студентів розуміння взаємозв'язків між різними біологічними науками та сприяти набуттю нових навиків, які допомогли б у подальшому реалізувати себе в якості кваліфікованого спеціаліста не тільки в біологічній галузі, але також в медицині, ветеринарії, агрономії, для яких необхідні знання цих наук. Для участі в навчанні було запрошено студентів зі сходу та півдня України, яких війна змусила перервати навчання чи покинути домівку. Для 50 з них та викладачів було передбачено стипендії в розмірі від 200 до 600 євро.

Для викладання організатори сформували групу науковців, які працюють в університетах України: Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Дніпровському національному університеті імені Олеса Гончара, та в вишах Німеччини: Інституті фізіології університету імені Карла Ебергарда м. Тюбінген, універ-

ситеті м. Саарланд та Вищій медичній школі м. Ганновер. Детально інформацію про викладачів та програму лекцій і семінарів наведено на сайті <http://lifesciencescourse.org/kurs-nauky-pro-zhyttya>. Термін виконання проекту – три місяці: від середини вересня до середини грудня 2022 р. За цей період відбулося 52 лекції, 23 семінари, проміжний та кінцевий іспити. Окрім можливості поглибити свої знання студенти мали нагоду поспілкуватися з викладачами, що працюють в різних університетах України та за кордоном, розширити свій фаховий світогляд, налагодити корисні контакти, що загалом може сприяти підвищенню якості освіти в їхніх закладах.

Хід та результати виконання проекту описані в статті викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, які були основними розробниками програми навчання [4]. У цій статті говориться лише про згаданий уже аспект – оцінка організації й проведення навчання самими студентами – слухачами курсу «Науки про життя» – в порівнянні з викладанням у їхніх університетах до війни, що з'ясували шляхом анкетування по завершенні проекту.

Практично однотайно високою – від 85 до 96 % від загального числа відповідей – була оцінка студентами новизни презентованого в курсі матеріалу теоретичних дисциплін. Загалом майже для половини слухачів якість лекцій, семінарів, ілюстративного матеріалу видалася ліпшою, ніж у власних університетах. Однак практично сприйняття всіх дисциплін інтегрованого курсу виявилось для них складнішим, особливо це стосується предметів «біофізика» та методичних спецкурсів «основи мікроскопії й інструментальні методи». Викладання фізіології було складнішим для половини, а біохімії та молекулярної біології – для третини слухачів.

Очевидно, що оцінка студентами рівня викладання в своїх університетах важлива для того, щоб відповідальні за наукову політику в Україні, наукова громадськість могли при необхідності відкоригувати викладання тих чи інших університетських дисциплін, що важливо в плані інтернаціоналізації української освіти. Наведені тут результати анкетування вказують на необхідність звернути увагу на викладання таких предметів як біофізика, фізіологія та інструментальні методи в біології з метою їх покращення.

Організатори проекту запропонували студентам висловити свою думку й щодо тих дисциплін, які могли б бути додатково включені в курс викладання у подальшій співпраці. Переважна більшість із них висловила побажання прослухати курс «Мікробіологія, вірусологія та імунологія». Ґрунтуючись на результатах проекту та досвіді, отриманому при його виконанні, організовано продовження та значне розширення допомоги студентам в Україні впродовж 2023 року шляхом викладання таких курсів: біоін-

форматика, молекулярна та клітинна нейрофізіологія, «життєвий» цикл дослідницького проекту, мікроскопія та інструментальні методи у біології, педагогічна майстерність у викладанні та популяризації біологічних наук, інтегровані курси «Науки про життя» та «Мікроби, віруси й інфекції», математична статистика для біологів.

Передбачено приблизно 180 стипендій в розмірі від 200 до 600 євро для фінансової підтримки студентів курсів. Вони надаватимуться тим, хто найбільше постраждав від війни.

Із наведеного переліку видно, що впродовж першого року війни багато університетів, наукових закладів і фінансових організацій Німеччини та Європи запропонували суттєву допомогу Україні завдяки активності Німецько-Українського академічного товариства. Розгорталася чи активно продовжувалася вона за такими основними напрямками: 1) інформування міжнародної громадськості щодо загарбницького характеру розв'язаної росією війни та її впливу на науково-освітню систему України; 2) організація допомоги студентам та вченим, змушеним виїхати з України у зв'язку з російською військовою агресією; 2) сприяння співробітництву між університетами та науковими закладами Німеччини й України; 3) ініціювання проектів підтримки освітнього процесу та наукової діяльності в Україні.

Варто звернути увагу на те, що в описані вище приклади німецько-українського співробітництва залучені не лише столичні, але також низка регіональних українських закладів вищої освіти. Очевидно, що таким способом уже відбувається інтернаціоналізація освітнього та наукового процесу в Україні і сприяння їхній інтеграції в європейський дослідницький простір. Водночас відзначимо, що наведений тут перелік проектів, до яких долучаються вчені Товариства, не є вичерпним, допомогу Україні вони надають і поза його межами. Зокрема, в 2022 р. докторка **Оксана Зойменіхт** стала директором Програми «MSCA4Ukraine» (фонд Олександра фон Гумбольдта), оголошеної Європейським Союзом для підтримки дослідників, які виїхали з України через війну. Низка членів Товариства взяла участь в експертній оцінці наукових проектів за цією Програмою; в її рамках відбуваються вебінари щодо інших можливостей фінансування ЄС для дослідників, а також на тему «Що потрібно і чого не потрібно робити при підготовці заявок на отримання різноманітних грантів/стипендій» (<https://sareurope.eu/msca4ukraine/con...>).

Важливе значення для української наукової спільноти має також збір і публікація на сторінках Мережі численних пропозицій та програм міжнародної підтримки студентів та науковців у цей важкий для України час, зокрема на 2023 рік. З вдячністю приймаємо допомогу нашої наукової діаспори, таку необхідну для нашої перемоги. ■

Література

1. Троян В.М. Наукова діаспора в Німеччині: напрямки співробітництва з Україною. Наука та інновації. №3, 2018. С.76–85.
2. Троян В.М. Форум української наукової діаспори «Розвиток науки шляхом міжнародної співпраці». Світогляд. №2, 2019.
3. Зойменіхт О., Гарашук О., Ладохін О. Біла книга: ідеї та рекомендації, як рухатися вперед українській науці? Погляд української наукової діаспори. Наука та інновації. №5, 2019. С.106–119.
4. Bayliak M., Abrat O., Shmihel H., etc. Interuniversity Online Courses as Possible Approach to Improve Teaching During Crisis: a Ukrainian Case Study. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. № 1. P. 49–60.